

Vergaderjaar 2016–2017

34 730 X

**Wijziging van de begrotingsstaten van het
Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2017
(wijziging samenhangende met de
Voorjaarsnota)**

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVORSTEL

Artikel 1

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 1, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld en derhalve ook gewijzigd. Het onderhavige wetsvoorstel strekt ertoe om voor het jaar 2017 wijzigingen aan te brengen in de departementale begrotingsstaat van het Ministerie van Defensie (X).

De in de begrotingsstaten opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zgn. begrotingstoelichting).

De Minister van Defensie,
J.A. Hennis-Plasschaert

B. BEGROTINGSTOELICHTING

De departementale begroting

1. Leeswijzer

De voorliggende suppletoire begroting bevat de voorgestelde wijzigingen ten opzichte van de ontwerpbegroting 2017 van hoofdstuk X van de begroting van het Rijk.

Allereerst wordt in hoofdstuk 2.1 het voorstel van wet gepresenteerd met daarin de cijfermatige aansluiting ten opzichte van de ontwerpbegroting 2017. Vervolgens worden in paragraaf 2.2 de belangrijkste begrotingswijzigingen op de begroting van het Ministerie van Defensie vermeld. De toelichtingen en de cijfermatige onderbouwingen van deze begrotingswijzigingen zijn terug te vinden in de paragrafen 2.3, overzicht uitgavenmutaties en 2.4, overzicht ontvangstenmutaties.

Afsluitend wordt in paragraaf 2.5, budgettaire gevolgen van beleid, inzicht gegeven in de begrotingsmutaties op artikelniveau voor de beleidsartikelen en de niet-beleidsartikelen. Per artikel is in deze paragraaf een tabel opgenomen met daarin de budgettaire gevolgen van beleid en de uitgaven- en de ontvangstenmutaties. Per artikel worden de mutaties toegelicht.

De budgettaire gevolgen worden in de tabellen cijfermatig gepresenteerd en in aansluiting op de tabel toegelicht. De mutaties groter of gelijk aan onderstaande staffel worden op het niveau van de financiële instrumenten (en eventueel artikelonderdeel) toegelicht. Daarbij wordt de aard en de oorzaak van de mutatie toegelicht.

Omvang begrotingsartikel (stand ontwerpbegroting in € miljoen)	Beleidsmatige mutaties (ondergrens in € miljoen)	Technische mutaties (ondergrens in € miljoen)
< 50	1	2
=> 50 en < 200	2	4
=> 200 < 1.000	5	10
=> 1.000	10	20

De toelichtingen die gegeven zijn op de uitgaven gelden ook voor de verplichtingen. Alleen indien er sprake is van een groot verschil van de verplichtingenmutaties ten opzichte van de uitgavenmutaties wordt dit verschil apart toegelicht. Deze verschillen ontstaan bijvoorbeeld doordat er verplichtingen zijn aangegaan die niet tot een uitgavenmutatie leiden of door regelingen waarvoor de verplichtingen dit jaar worden aangegaan terwijl de uitgaven pas volgend jaar (of in de jaren daarna) plaatsvinden.

2. Het beleid

2.1 Voorstel van wet

Met het onderhavige wetsvoorstel wordt voorgesteld de uitgavenbegroting 2017 van het Ministerie van Defensie (X) ten opzichte van de ontwerpbegroting met een bedrag van € 264,8 miljoen te verhogen. Voor het begrotingsbedrag van de ontvangsten 2017 wordt voorgesteld dit met € 21,0 miljoen te verhogen. Dit leidt voor het Ministerie van Defensie tot een uitgavenbudget van € 8.959,0 miljoen en een ontvangstenbudget van € 421,5 miljoen. De begroting voor de in 2017 aan te gane verplichtingen

stijgt met € 196,5 miljoen tot € 10.141,0 miljoen. De cijfermatige aansluiting ten opzichte van de ontwerpbegroting 2017 is als volgt:

Uitgaven (in duizend euro)	
Stand ontwerpbegroting 2017	€ 8.694.242
Wijzigingen 1 ^e suppletoire begroting 2017	€ 264.782
<hr/>	
Stand begroting Defensie (X) in de Voorjaarsnota 2017	€ 8.959.024
Ontvangsten (in duizend euro)	
Stand ontwerpbegroting 2017	€ 400.493
Wijzigingen 1 ^e suppletoire begroting 2017	€ 21.043
<hr/>	
Stand begroting Defensie (X) in de Voorjaarsnota 2017	€ 421.536

2.2 Belangrijkste begrotingswijzigingen

De omvangrijkste begrotingswijziging voor deze 1e suppletoire begroting betreft het verhogen van de uitgavenbegroting vanuit de eindejaarsmarge met € 213,4 miljoen, waarvan € 166,2 miljoen voor de artikelen 6 Investerings krijgsmacht en 12 Nominaal en Onvoorzien en € 67,0 miljoen voor artikel 1 Inzet. Dit betreft voornamelijk uitgaven die oorspronkelijk voor 2016 waren begroot, maar nu voor 2017 zijn voorzien. Ook zijn uitgaven die voor 2017 waren begroot vertraagd naar 2018. De op een na omvangrijkste begrotingswijziging betreft een kasschuif van € 125,0 miljoen van 2017 naar 2018 op artikel 6 Investerings Krijgsmacht.

Een andere belangrijke begrotingswijziging is het uitkeren van de loon- en prijsbijstelling. De loonbijstelling van € 73,7 miljoen, de compensatie voor gestegen pensioenpremies bij het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP) van € 33,9 miljoen en de prijsbijstelling van € 49,5 miljoen zijn verdeeld over respectievelijk de loongevoelige en de prijsgevoelige delen van de Defensiebegroting.

Vanuit artikel 1 Inzet is uit het Budget Internationale Veiligheid (BIV) € 60,0 miljoen overgeheveld naar de begrotingen van Buitenlandse Zaken (BZ) en voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BH&OS). Vervolgens is vanuit BZ € 20,8 miljoen overgeheveld naar Defensie voor inzet van de Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten (BSB). De overige interdepartementale budgetoverhevelingen bedragen per saldo € 12,5 miljoen. Tenslotte verhoogt de stijging van de ontvangstenbegroting het uitgavenkader met € 21,0 miljoen.

2.3 Overzicht uitgavenmutaties

Uitgavenoverzicht (bedragen x € 1.000)

Toelichting	Omschrijving	Artikelen	Totaal
Begroting 2017 (incl. amendementen)			8.694.242
Belangrijkste suppletoire mutaties			264.782
1	Overdracht BIV-budget aan BZ/BH&OS	1	- 60.000
2	Budget m.b.t. covenant BZ/BH&OS voor BSB beveiliging ambassades	1	20.754
3	Financiering vanuit BZ voor projectkosten VN stoel	7,8,9	1.000
4	Interdepartementale budgetoverhevelingen	2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9,10	12.521
5	Prijsbijstelling tranche 2017	12	49.549
6	Uitdelen prijsbijstelling	2 t/m 10, 12	0
7	Loonbijstelling tranche 2017	12	73.746
8	Compensatie ABP premiestijging	12	33.893
9	Uitdelen ABP premiestijging en sociale werkgeverslasten	2 t/m 10, 12	0
10	Loon- en prijsbijstelling attachés	8	2.062
11	Eindejaarsmarge Defensie	12	166.239
12	Eindejaarsmarge HGIS/BIV	1,8	66.975

Toelichting	Omschrijving	Artikelen	Totaal
13	Geïntegreerde Aanwijzing (uitbreiding MIVD)	9	2.000
14	Kasschuif Investerings	6	- 125.000
15	Doorwerking ontvangsten Defensie	2,3,4, 5,6,7,8,10	38.119
16	Doorwerking ontvangsten HGIS/BIV	1	- 17.076
17	Mutaties in het kader van jaarovergang	2, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 12	0
18	Compensatie eigen huishouding	2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 12	0
19	Uitdelen budgetten VJTF	2, 3, 4, 7, 8, 9	0
Stand 1e suppletoire begroting 2017			8.959.024
<i>De totalen kunnen afwijken van de som van de lossen delen als gevolg van afrondingen</i>			

Toelichting overzicht uitgavenmutaties

Belangrijkste suppletoire mutaties

1. Overdracht BIV budget aan BZ / BH&OS

Defensie hevelt € 60,0 miljoen over vanuit het BIV naar de begrotingen van BZ en voor BH&OS. Met dit budget worden activiteiten op het terrein van veiligheidssectorhervorming, rechtstaatontwikkeling, capaciteitsopbouw en bescherming van diplomaten en ambassades waar dat noodzakelijk is gefinancierd.

2. Budget m.b.t. covenant BZ / BH&OS voor BSB beveiliging ambassades

Ten behoeve van bescherming van diplomaten en ambassades door de BSB hevelt BZ € 20,8 miljoen over naar Defensie.

3. Financiering vanuit BZ voor projectkosten VN stoel

BZ hevelt € 1,0 miljoen over naar Defensie ten behoeve van de financiering van de projectkosten voor de stoel in de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (VN).

4. Interdepartementale budgetoverhevelingen

Vanuit diverse ministeries is budget naar Defensie overgeheveld voor het uitvoeren van activiteiten. Het betreft onder meer € 19,0 miljoen voor de Koninklijke Marechaussee (KMar) vanuit Veiligheid en Justitie (V&J), waarvan € 10,0 miljoen voor uitbreiding van de capaciteit van de KMar op Schiphol, € 7,5 miljoen voor intensivering van de grensbewaking en € 1,5 miljoen voor de inzet van de Hoog Risico Beveiliging (HRB) teams.

Vanuit Defensie is € 6,3 miljoen overgeheveld naar V&J voor onderhoud aan het C2000 communicatiesysteem (het communicatiesysteem voor ambulancediensten, brandweer, KMar en politie).

Per saldo stijgt de begroting van Defensie als gevolg van de interdepartementale budgetoverhevelingen met € 12,5 miljoen. Een volledig overzicht van de interdepartementale budgetoverhevelingen is hieronder toegevoegd.

Overzicht interdepartementale budgetoverhevelingen (bedragen x € 1.000)

Toelichting	Omschrijving	Artikel	Totaal
4.a.	Bijdrage door I&M voor huur schepen t.b.v. Kustwacht	2	2.842
4.b.	Bijdrage door V&J voor de verlenging Notice To Move (NTM) bewaking en beveiliging	2	600
4.c.	Bijdrage door V&J voor Hoog Risico Beveiliging (HRB)	5	1.500
4.d.	Bijdrage door V&J voor intensivering grensbewaking KMar	5	7.500
4.e.	Bijdrage door V&J voor uitbreiding Schiphol (KMar)	5	10.000
4.f.	Bijdrage aan BZK voor Lightrail	6	- 2.200

Toelichting	Omschrijving	Artikel	Totaal
4.g	Bijdrage aan BZK voor overdracht categoriemanagement	7	- 114
4.h	Verwerving materiaal MIVD door AIVD	7	- 1.042
4.i	Bijdrage aan V&J exploitatiekosten project C 2000	7	- 6.410
4.j	Ontvangst deel van het eigen vermogen surplus RVB	8	741
4.k	Bijdrage aan MinFin voor IBO Gereedstelling	9	- 424
4.l	Bijdrage aan BZK/ABD voor Top Management Groep (TMG) functies	10	- 480
4.m	Bijdrage aan BZK voor detacheringskosten	10	- 77
4.n	Bijdrage aan BZK voor leer en ontwikkelaanbod ABD	10	- 16
Stand 1e suppletoire begroting 2017			12.420

De totalen kunnen afwijken van de som van de lossen delen als gevolg van afrondingen

5. Prijsbijstelling tranche 2017

De prijsbijstelling tranche 2017 is overgemaakt naar de Defensiebegroting.

6. Uitdelen prijsbijstelling

Het betreft de doorverdeling naar de Defensieonderdelen van de aan Defensie uitgekeerde prijsbijstelling.

7. Loonbijstelling tranche 2017

De loonbijstelling tranche 2017 is overgemaakt naar de Defensiebegroting. Deze tranche bestaat uit een vergoeding voor de contractloonontwikkeling en de ontwikkeling in sociale werkgeverslasten.

8. Compensatie ABP premiestijging

Per 1 januari 2017 heeft het ABP de pensioenpremie verhoogd. Ter compensatie van de pensioenpremiestijging wordt € 33,9 miljoen vanuit de Aanvullende Post overgemaakt naar de Defensiebegroting.

9. Uitdelen ABP premiestijging en sociale werkgeverslasten

Het betreft de doorverdeling naar de Defensieonderdelen van de aan Defensie uitgekeerde compensatie voor de ABP premiestijging en de ontwikkeling in de sociale werkgeverslasten (€ 47,3 miljoen).

10. Loon- en prijsbijstelling attachés

Vanuit de HGIS wordt loon- en prijsbijstelling toegekend aan artikel 8 Ondersteuning door Commando Diensten Centra (CDC) voor de militaire attachés.

11. Eindejaarsmarge Defensie

Dit betreft de toevoeging van de eindejaarsmarge 2016 van € 166,2 miljoen aan de begroting van Defensie.

12. Eindejaarsmarge HGIS/BIV

De verhoging betreft budget dat niet in 2016 gerealiseerd is voor missies.

13. Geïntegreerde Aanwijzing (uitbreiding MIVD)

Het kabinet heeft budget vrijgemaakt voor de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD) ten behoeve van de uitvoering van de Geïntegreerde Aanwijzing Inlichtingen & Veiligheid. Met deze maatregel is de MIVD in staat om (de voorbereiding van) inzet en missies beter te ondersteunen.

14. Kasschuif Investerings

In het beleidsartikel 6 Investerings Krijgsmacht zijn bandbreedtes gereserveerd voor infrastructuur en IT-projecten. Bij beide bandbreedtes was teveel budget gereserveerd in 2017 in relatie tot de behoeftes. Met deze schuif worden geen materieelprojecten verschoven.

15. Doorwerking van de ontvangsten Defensie

De stijging van het ontvangstenbudget met € 38,1 miljoen werkt door op het uitgavenkader. De stijging van de ontvangsten wordt vooral verklaard doordat ontvangsten gemoeid met de verkoop van het wagenpark van niet-operationele dienstauto's zijn doorgeschoven van 2016 naar 2017 (€ 19,3 miljoen) en door verkoopopbrengsten van infrastructurele werken (€ 11,3 miljoen).

16. Doorwerking ontvangsten HGIS/BIV

Het ontvangstenbudget voor crisisbeheersingsoperaties is gedaald met € 17,1 miljoen. Dit werkt door op het uitgavenkader. De daling van ontvangsten wordt voornamelijk verklaard door de eerder in 2015 ontvangen bijdrage van de VN die ervoor zorgt dat de geraamde ontvangsten voor 2016 en 2017 met € 20,0 miljoen zijn verlaagd. Daartegenover wordt een extra bijdrage van de VN in 2016 en 2017 van € 10,0 miljoen verwacht vanwege de verlenging van de missie MINUSMA. In 2016 zijn extra ontvangsten binnen gekomen vanuit de VN voor de missie MINUSMA. Via de eindejaarsmarge is dit budget meegenomen naar 2017. Een deel van dit bedrag wordt gebruikt voor het inlossen van de aan de missie gerelateerde taakstellende ontvangsten in 2017. Met het vanuit de eindejaarsmarge meegenomen budget is een groot deel van de voor MINUSMA in 2017 begrote ontvangsten gerealiseerd.

17. Mutaties in het kader van jaarovergang

Budgetten die bij de Defensieonderdelen in 2016 zijn overschreden, worden in 2017 evenredig gekort. De opbrengst is geparkeerd op artikel 12 Nominaal en Onvoorzien (€ 42,7 miljoen) en is vervolgens herverdeeld. Een deel van dit budget wordt toegewezen aan voor 2016 verwachte uitgaven die in dat jaar niet tot realisatie zijn gekomen (€ 16,5 miljoen). Het betreft onder meer de aankoop van handvuurwapens voor de KMar (€ 3,0 miljoen), vervanging van voedingsvoorraden (€ 1,4 miljoen), transport voor de *Very high Readiness Joint Task Force* (VJTF) (€ 1,0 miljoen) en diverse kleinere posten (€ 4,0 miljoen). Een ander deel wordt gebruikt voor het dekken van knelpunten binnen de begroting, zoals het onderzoek van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) naar de gevaarlijke stoffen Chroom VI en *Chemical Agent Resistant Coating* (CARC) (€ 4,2 miljoen), de hogere eindheffing werkkostenregeling (€ 4,7 miljoen), de compensatie van lagere IT ontvangsten (€ 5,2 miljoen), de instandhouding exploitatiekosten infrastructuur (€ 4,5 miljoen), de compensatie van valutaproblematiek CARIB (€ 3,6 miljoen) en overige uitgaven ten behoeve van de bedrijfsvoering (€ 4,0 miljoen).

18. Compensatie eigen huishouding

Als gevolg van een rechterlijke uitspraak moeten de Defensieonderdelen de vergoeding van huisvesting en voeding van het militaire personeel verhogen. Dit wordt gecompenseerd vanuit artikel 12 Nominaal en Onvoorzien.

19. Uitdelen budgetten VJTF

Voor 2017 wordt het budget dat is gereserveerd op artikel 9 Algemeen voor de *Very high Readiness Joint Taskforce* (VJTF) toegewezen aan de desbetreffende Defensieonderdelen. De belangrijkste posten betreffen de verwerving van extra reservedelen door het Commando Landstrijdkrachten (CLAS) en munitie door de Defensie Materieel Organisatie (DMO).

2.4 Overzicht ontvangstenmutaties

Ontvangstenoverzicht (bedragen x € 1.000)

Toelichting	Omschrijving	Artikelen	Totaal
	Begroting 2017		400.493
	Belangrijkste suppletioire mutaties		21.043
1	Bijstelling verkoopopbrengsten	6	27.423
2	Bijstelling overige opbrengsten	1 t/m 5, 7, 8 en 10	- 6.380
	Stand 1e suppletioire begroting 2017		421.536
<i>De totalen kunnen afwijken van de som van de lossen delen als gevolg van afrondingen</i>			

1. Bijstelling verkoopopbrengsten

De raming van de verkoopopbrengsten is geactualiseerd. De stijging van de ontvangsten wordt voornamelijk verklaard doordat de opbrengsten voor de verkoop van niet-operationele dienstauto's zijn doorgeschoven van 2016 naar 2017 (€ 19,3 miljoen). Daarnaast is de raming van de verkoopopbrengsten van infrastructurele werken toegenomen (€ 11,3 miljoen) als gevolg van de aantrekkende vastgoedmarkt.

2. Bijstelling overige opbrengsten

De aangepaste raming van de overige ontvangsten leidt tot een daling van per saldo € 6,4 miljoen. De neerwaartse bijstelling wordt onder andere verklaard door een daling van het ontvangstenbudget crisisbeheersingsoperaties (€ 17,1 miljoen) en de compensatie vergoeding eigen huishouding (€ 2 miljoen).

Daar tegenover staan hogere ontvangsten vanwege de afdracht surplus eigen vermogen van de agentschappen Defensie Telematica Organisatie (DTO) (€ 4,5 miljoen) en Paresto (€ 0,8 miljoen), de hogere ontvangsten voor het medegebruik van infrastructuur (€ 3,0 miljoen) en de terug te ontvangen eindheffing van de Belastingdienst voor de Regeling Vervroegd Uittreden (RVU) over 2016 (€ 1,7 miljoen).

2.5 Budgettaire gevolgen van beleid

Beleidsartikel 1 Inzet

Artikel 1 Inzet (Bedragen x € 1.000)

	ontwerp- begroting 2017	Mutaties via NvW, ISB, motie en amen- dementen	Mutatie 1e suppletioire begroting 2017	Stand 1e suppletioire begroting 2017	mutatie 2018	mutatie 2019	mutatie 2020	mutatie 2021
Verplichtingen	325.793	0	- 94.843	230.950	46	46	46	46
Uitgaven	325.793	0	- 67.094	258.699	46	46	46	46
Waarvan juridisch verplicht	8%			32%				
Programma-uitgaven	325.793	0	- 67.094	258.699	46	46	46	46
Opdracht Inzet	325.793	0	- 67.094	258.699	46	46	46	46
- Crisisbeheersings- operaties / Verdeelar- tikel BIV (HGIS)	322.682		- 67.140	255.542				
- Financiering nationale inzet krijgsmacht	3.111		46	3.157	46	46	46	46
- Overige inzet	0			0				
Ontvangsten	33.783	0	- 17.076	16.707	0	0	0	0
Programmaontvang- sten	33.783	0	- 17.076	16.707	0	0	0	0

	ontwerp- begroting 2017	Mutaties via NvW, ISB, motie en amen- dementen	Mutatie 1e suppletoire begroting 2017	Stand 1e suppletoire begroting 2017	mutatie 2018	mutatie 2019	mutatie 2020	mutatie 2021
– Crisisbeheersings- operaties (HGIS)	33.783		– 17.076	16.707				
– Overige inzet								

Voor dit artikel worden mutaties met een grootte van € 5,0 miljoen of meer toegelicht.

Toelichting op de verplichtingen

De verplichtingen bij artikel 1 Inzet zijn met € 94,8 miljoen neerwaarts bijgesteld vanwege de budgetoverhevelingen naar de begroting van BZ en naar de Defensieonderdelen. Verder is de eindejaarsmarge toegevoegd (zie ook de toelichting op de uitgaven). Daarnaast is het verplichting-budget met € 27,7 miljoen verlaagd als gevolg van de overeenkomst SAC-C-17 (luchttransportcapaciteit). Deze is in 2016 al op dit artikel verplicht voor de resterende looptijd. Hiermee vervalt de jaarlijkse verplichting.

Toelichting op de uitgaven

Opdracht Inzet (€ – 67,1 miljoen)

Per saldo daalt het beschikbare uitgavenbudget voor crisisbeheersingsoperaties met € 67,1 miljoen. Dit wordt met name veroorzaakt door het overhevelen van budget naar de begrotingen van BZ en voor BH&OS (€ 60,0 miljoen). Met dit bedrag worden activiteiten gefinancierd op het terrein van veiligheidssectorhervorming, rechtstaatontwikkeling, capaciteitsopbouw en bescherming van diplomaten en ambassades waar dat noodzakelijk is. Verder betreft dit de toedeling van budget vanuit het BIV aan overige artikelen van de Defensiebegroting (€ 57,0 miljoen) voor activiteiten ten behoeve van training en capaciteitsopbouw, civiel-militaire capaciteiten, luchttransport ten behoeve van missies en operaties, een uitzendbare KMar-pool en nazorg. Op dit artikel is daarnaast € 2,5 miljoen beschikbaar voor de ondersteuning van de inzet van de *vessel protection detachments* (VPD's). Ten behoeve van de bescherming van diplomaten en ambassades, die door de Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten (BSB) van de KMar wordt uitgevoerd, wordt € 20,8 miljoen ingezet, gefinancierd door BH&OS. Ten slotte wordt € 66,9 miljoen HGIS-eindejaarsmarge toegevoegd aan het budget.

Toelichting op de ontvangsten

Crisisbeheersingsoperaties (€ – 17,1 miljoen)

Het ontvangstenbudget crisisbeheeroperaties is gedaald met € 17,1 miljoen. Dit wordt voornamelijk verklaard door in 2016 hogere ontvangsten bijdragen van de VN voor MINUSMA, die via de eindejaarsmarge is meegenomen naar 2017. Een deel van de eindejaarsmarge wordt gebruikt voor het inlossen van de aan de missie gerelateerde taakstellende ontvangsten in 2017. Met het vanuit de eindejaarsmarge meegenomen budget is een groot deel van de begrote ontvangsten vanuit de missie MINUSMA nu al gerealiseerd voor dit jaar. Voor 2017 resteren nog begrote ontvangsten van de VN voor de inzet in de missie MINUSMA, bijdragen van rederijen voor de inzet van VPD's en reguliere ontvangsten.

Beleidsartikel 2 Taakuitvoering Zeestrijdkrachten

Artikel 2 Taakuitvoering Zeestrijdkrachten (bedragen x € 1.000)

	ontwerp- begroting 2017	Mutaties via NvW, ISB, motie en amen- dementen	Mutatie 1e suppletoire begroting 2017	Stand 1e suppletoire begroting 2017	mutatie 2018	mutatie 2019	mutatie 2020	mutatie 2021
Verplichtingen	721.477		17.597	739.074	13.763	13.916	14.008	14.097
Uitgaven	721.477		17.597	739.074	13.763	13.916	14.008	14.097
Waarvan juridisch verplicht	78%			91%				
Programma-uitgaven	132.218	0	- 431	131.787	1.951	2.069	2.089	2.125
Opdracht Gereedstel- ling en instandhou- ding Commando ZSK	132.218		- 431	131.787	1.951	2.069	2.089	2.125
Gereedstelling	28.401		8.007	36.408	499	500	509	512
- waarvan bijdrage aan SSO Paresto								
- waarvan bijdrage aan Agentschap RWS	12.891		1.418	14.309				
Instandhouding	103.817		- 8.438	95.379	1.452	1.569	1.580	1.613
Apparaatsuitgaven	589.259	0	18.028	607.287	11.812	11.847	11.919	11.972
Personele uitgaven	531.133		8.136	539.269	8.410	8.455	8.519	8.512
- waarvan eigen personeel	531.133		290	531.423	8.410	8.455	8.519	8.512
- waarvan externe inhuur			7.846	7.846				
Materiële uitgaven	58.126	0	9.892	68.018	3.402	3.392	3.400	3.460
- waarvan IT	2.680		202	2.882	50	50	50	53
- waarvan huisves- ting en infra	3.727		567	4.294	36	36	36	38
- waarvan overige exploitatie	50.960		9.123	60.083	3.316	3.306	3.314	3.369
- waarvan bijdrage aan SSO Paresto	759			759				
Apparaatsontvang- sten	16.201		- 563	15.638	- 563	- 563	- 563	- 563

Voor dit artikel worden mutaties met een grootte van € 5,0 miljoen of meer toegelicht.

Toelichting op de uitgaven

Gereedstelling (€ 8,0 miljoen)

Het budget stijgt met € 8,0 miljoen. Dit wordt voornamelijk verklaard door een bijdrage vanuit Infrastructuur & Milieu (I&M) voor de exploitatie van Kustwachtschepen (€ 2,8 miljoen). Tevens heeft CZSK budget ontvangen vanuit het BIV ten behoeve van training en capaciteitsopbouw en civiel-militaire capaciteiten (€ 4,5 miljoen).

Instandhouding (€ - 8,4 miljoen)

Per saldo daalt het beschikbare budget voor instandhouding met € 8,4 miljoen. Dit komt voornamelijk doordat voor 2017 geplande uitgaven al in 2016 hebben plaatsgevonden.

Personele uitgaven (€ 8,1 miljoen)

Het budget voor personele uitgaven neemt met € 8,1 miljoen toe. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de toegekende compensatie voor de gestegen sociale- en pensioenlasten en de hogere uitgaven in verband met de compensatie van de kosten voor eigen huishouding.

Materiële uitgaven (€ 9,9 miljoen)

Het budget voor materiële uitgaven neemt met € 9,9 miljoen toe. Dit wordt met name veroorzaakt door herschikkingen tussen de budgetten van het CZSK (€ 6,6 miljoen) en de toevoeging van budget voor compensatie eigen huishouding (€ 2,7 miljoen).

Beleidsartikel 3 Taakuitvoering Landstrijdkrachten

Artikel 3 Taakuitvoering Landstrijdkrachten (bedragen x € 1.000)

	ontwerp- begroting 2017	Mutaties via NvW, ISB, motie en amendementen	Mutatie 1e supplettoire begroting 2017	Stand 1e supplettoire begroting 2017	mutatie 2018	mutatie 2019	mutatie 2020	mutatie 2021
Verplichtingen	1.251.341		42.705	1.294.046	23.875	24.033	24.292	24.618
Uitgaven	1.251.341		42.705	1.294.046	23.875	24.033	24.292	24.618
Waarvan juridisch verplicht	%			90%				
Programma-uitgaven	207.984		- 6.426	201.558	- 8.898	- 8.363	- 3.500	- 4.535
Opdracht Gereedstelling en instandhouding Commando LAS	207.984		- 6.426	201.558	- 8.898	- 8.363	- 3.500	- 4.535
- Gereedstelling	54.498		17.381	71.879	13.012	12.932	13.580	14.403
- waarvan bijdrage aan SSO Paresto								
- instandhouding	153.486		- 23.807	129.679	- 21.910	- 21.295	- 17.080	- 18.938
Apparaatsuitgaven	1.043.357		49.131	1.092.488	32.773	32.396	27.792	29.153
Personele uitgaven	961.016		5.727	966.743	7.453	7.332	7.338	6.884
- waarvan eigen personeel	959.449		1.044	960.493	7.453	7.332	7.338	6.884
- waarvan externe inhuur	1.567		4.683	6.250				
Materiële uitgaven	82.341		43.404	125.745	25.320	25.064	20.454	22.269
- waarvan overige exploitatie	79.550		42.190	121.740	24.052	23.822	19.100	20.838
- waarvan huisvesting en infra			1.214	1.214	1.268	1.242	1.354	1.431
- waarvan bijdrage aan SSO Paresto	2.791			2.791				
Apparaatsontvangsten	11.523		- 977	10.546	- 977	- 977	- 977	- 977

Voor dit artikel worden mutaties met een grootte van € 10,0 miljoen of meer toegelicht.

Toelichting op de uitgaven

Gereedstelling (€ 17,4 miljoen)

De uitgaven voor gereedstelling nemen per saldo met € 17,4 miljoen toe. Dit wordt onder andere verklaard doordat bij begroting 2017 budget is toegevoegd voor het op orde brengen van de (personele en materiële) basisgereedheid. Dit budget wordt nu herschikt en toegevoegd aan de juiste onderdelen van dit artikel. Het gaat om technische mutaties, waarbij

geen sprake is van een wijziging van het beleid of de opdracht. Deze mutatie omvat onder andere een overheveling € 7,3 miljoen van het onderdeel Personele uitgaven naar Gereedstelling ten behoeve van intensivering voor de geoefendheid. Ook heeft het CLAS in 2016 de inzetvoorraden van voeding van het CDC overgenomen, waarbij voorraad-aanvulling noodzakelijk bleek. CLAS ontvangt hiervoor € 1,4 miljoen compensatie vanuit artikel 12 Nominaal en Onvoorzien. Tevens ontvangt het CLAS voor activiteiten ten behoeve van training en capaciteitsopbouw en civiel-militaire capaciteiten € 4,5 miljoen vanuit het BIV.

Instandhouding (€ – 23,8 miljoen)

De uitgaven voor instandhouding nemen per saldo met € 23,8 miljoen af. Dit wordt voornamelijk verklaard doordat bij de begroting 2017 budget is toegevoegd voor het op orde brengen van de (personele en materiële) basisgereedheid. Dit budget wordt nu herschikt en toegevoegd aan de juiste onderdelen van dit artikel. Het gaat om technische mutaties, waarbij geen sprake is van een wijziging van het beleid of de opdracht. Ten aanzien van het onderdeel instandhouding gaat dit om een verlaging met € 21,3 miljoen. Ook wordt € 7,3 overgeheveld naar de overige exploitatie van dit artikel. Daarnaast is € 1,6 miljoen overgedragen aan het CZSK voor het onderhoud van Landrover jeeps van het Korps Mariniers. Ten slotte is budget toegevoegd voor de inzet oefening van de *Very high Readiness Joint Taskforce* (VJTF) (€ 6,3 miljoen) en voor de financiering van aankopen van nieuwe handvuurwapens voor de KMar (€ 3,0 miljoen), vanuit de middelen uit de eindejaarsmarge (jaarovergang).

Materiële uitgaven (€ 43,4 miljoen)

Aan het budget voor materiële uitgaven wordt per saldo € 43,4 miljoen toegevoegd waarvan € 42,2 miljoen bij de overige exploitatie. Dit wordt voornamelijk verklaard doordat bij begroting 2017 budget is toegevoegd voor het op orde brengen van de (personele en materiële) basisgereedheid. Dit budget wordt nu herschikt en toegevoegd aan de juiste onderdelen van dit artikel. Het gaat om technische mutaties, waarbij geen sprake is van een wijziging van het beleid of de opdracht. De toevoeging van budget (€ 29,5 miljoen) op dit onderdeel wordt met name hierdoor veroorzaakt. Daarnaast is € 4,6 miljoen overgeheveld van artikel 12 Nominaal en Onvoorzien voor de compensatie van de kosten voor eigen huishouding. Tevens heeft het CLAS budget ontvangen vanuit het BIV voor training en capaciteitsopbouw en civiel-militaire capaciteiten (in totaal € 7,3 miljoen).

Beleidsartikel 4 Taakuitvoering Luchtstrijdkrachten

Artikel 4 Taakuitvoering Luchtstrijdkrachten (bedragen x € 1.000)

	ontwerp- begroting 2017	Mutaties via NvW, ISB, motie en amen- dementen	Mutatie 1e supplettoire begroting 2017	Stand 1e supplettoire begroting 2017	mutatie 2018	mutatie 2019	mutatie 2020	mutatie 2020
Verplichtingen	681.678		19.913	701.591	10.377	10.270	10.334	10.424
Uitgaven	681.678	0	19.913	701.591	10.377	10.270	10.334	10.424
Waarvan juridisch verplicht	%			97%				
Programma-uitgaven	181.345	0	14.810	196.155	2.882	2.768	2.824	2.887
Opdracht Gereedstel- ling en instandhou- ding Commando LSK	181.345	0	14.810	196.155	2.882	2.768	2.824	2.887
– Gereedstelling	13.071		3.006	16.077	2.882	2.768	2.824	2.887

	ontwerp- begroting 2017	Mutaties via NvW, ISB, motie en amen- dementen	Mutatie 1e suppletoire begroting 2017	Stand 1e suppletoire begroting 2017	mutatie 2018	mutatie 2019	mutatie 2020	mutatie 2020
– waarvan bijdrage aan SSO Paresto								
– Instandhouding	168.274		11.804	180.078				
Apparaatsuitgaven	500.333		5.103	505.436	7.495	7.502	7.510	7.537
Personele uitgaven	402.311		928	403.239	552	1.842	1.639	884
– waarvan eigen personeel	401.311		928	402.239	552	1.842	1.639	884
– waarvan externe inhuur	1.000			1.000				
Materiële uitgaven	98.022		4.175	102.197	6.943	5.660	5.871	6.653
– waarvan overige exploitatie	94.763		4.175	98.938	6.943	5.660	5.871	6.653
– waarvan bijdrage aan SSO Paresto	3.259			3.259				
Apparaatsontvang- sten	12.259		– 193	12.066	– 193	– 193	– 193	– 193

Voor dit artikel worden mutaties met een grootte van € 5,0 miljoen of meer toegelicht.

Toelichting op de uitgaven

Instandhouding (€ 11,8 miljoen)

De uitgaven voor instandhouding nemen toe met per saldo € 11,8 miljoen. Het betreft een budgettoevoeging vanuit het BIV voor strategisch luchttransport voor missies en operaties (€ 22,0 miljoen). Daarnaast is het budget voor instandhouding afgenomen met € 10,2 miljoen doordat in 2017 geplande facturen al in 2016 zijn betaald.

Beleidsartikel 5 Taakuitvoering Koninklijke Marechaussee

Artikel 5 Taakuitvoering Koninklijke Marechaussee (bedragen x € 1.000)

	ontwerp- begroting 2017	Mutaties via NvW, ISB, motie en amen- dementen	Mutatie 1e suppletoire begroting 2017	Stand 1e suppletoire begroting 2017	mutatie 2018	mutatie 2019	mutatie 2020	mutatie 2021
Verplichtingen	338.752		42.383	381.135	4.756	4.789	5.319	5.361
Uitgaven	338.752		42.383	381.135	4.756	4.789	5.319	5.361
Waarvan juridisch verplicht	%			93%				
Programma-uitgaven	6.364	0	494	6.858	94	94	94	94
Opdracht Inzet KMAR	6.364	0	494	6.858	94	94	94	94
– Gereedstelling	6.364		494	6.858				
Apparaatsuitgaven	332.388	0	41.889	374.277	4.662	4.695	5.225	5.267
Personele uitgaven	307.674	0	32.330	340.004	4.006	4.037	4.052	4.067
– waarvan eigen personeel	307.674		29.880	337.554				
– waarvan externe inhuur			2.450	2.450				
Materiële uitgaven	24.714	0	9.559	34.273	656	658	1.173	1.200
– waarvan overige exploitatie	22.895		9.559	32.454				
– waarvan bijdrage aan SSO Paresto	1.819			1.819				

	ontwerp- begroting 2017	Mutaties via NvW, ISB, motie en amen- dementen	Mutatie 1e suppletore begroting 2017	Stand 1e suppletore begroting 2017	mutatie 2018	mutatie 2019	mutatie 2020	mutatie 2021
Apparaatsontvang- sten	4.590		18	4.608	18	18	18	- 182

Voor dit artikel worden mutaties met een grootte van € 5,0 miljoen of meer toegelicht.

Toelichting op de uitgaven

Personele uitgaven (€ 32,3 miljoen)

Het budget voor personele uitgaven neemt met € 32,3 miljoen toe. Dit wordt met name veroorzaakt door een budgettoevoeging voor de bescherming van diplomaten en ambassades door de BSB (€ 9,2 miljoen). Daarnaast wordt budget toegevoegd voor de inzet in het kader van de migratieproblematiek, onder andere voor extra grenscontroles (€ 6,6 miljoen) en de bijstandsvergoeding voor de inzet van het HRB-team (€ 1,5 miljoen). Tevens wordt € 8,0 miljoen toegevoegd vanuit V&J voor uitbreiding van de KMar (grens)bewaking op Schiphol.

Materiële uitgaven (€ 9,6 miljoen)

Het budget voor de materiële uitgaven neemt met € 9,6 miljoen toe. Dit wordt met name veroorzaakt door het toevoegen van budget (€ 4,6 miljoen) vanuit het BIV voor de uitzendbare KMar-pool. Daarnaast wordt budget toegevoegd voor de beveiliging bij ambassades door de BSB (€ 1,9 miljoen), voor de hogere uitgaven als gevolg van de compensatie van de kosten voor eigen huishouding (€ 0,8 miljoen) en ten behoeve van uitbreiding van de KMar (grens)bewaking op Schiphol (€ 2,0 miljoen).

Beleidsartikel 6 Investerings Krijgsmacht

Artikel 6 Investerings Krijgsmacht (bedragen x € 1.000)

	ontwerp- begroting 2017	Mutaties via NvW, ISB, motie en amen- dementen	Mutatie 1e suppletore begroting 2017	Stand 1e suppletore begroting 2017	mutatie 2018	mutatie 2019	mutatie 2020	mutatie 2021
Verplichtingen	2.890.871	0	92.721	2.983.592	159.096	19.715	14.114	16.919
Opdracht Voorzien in nieuw materieel	2.402.069		136.182	2.538.251	95.822	14.918	- 18.755	- 38.570
Opdracht Voorzien in infrastructuur	212.602		- 57.037	155.565	60776	201	- 2.577	25.787
Opdracht Voorzien in IT	185.382		- 27.668	157.714	1.453	1.451	33.901	27.157
Bekostiging Wetenschappelijk onderzoek	62.468		2.193	64.661	719	719	719	719
Bijdrage aan de NAVO	28.350		- 949	27.401	326	2.426	826	1.826
Reserve valuta- schommelingen			40.000	40.000				
Uitgaven	1.640.538	0	133.288	1.773.826	198.515	57.623	52.569	55.870
Waarvan juridisch verplicht	%			95%				
Programma-uitgaven	1.640.538	0	133.288	1.773.826	198.515	57.623	52.569	55.870

	ontwerp- begroting 2017	Mutaties via NvW, ISB, motie en amen- dementen	Mutatie 1e suppletoire begroting 2017	Stand 1e suppletoire begroting 2017	mutatie 2018	mutatie 2019	mutatie 2020	mutatie 2021
Opdracht Voorzien in nieuw materieel	1.151.736		136.182	1.287.918	95.822	14.918	- 18.755	- 38.570
Opdracht Voorzien in infrastructuur	212.602		- 16.470	196.132	100.195	38.109	35.878	64.738
- waarvan agent- schap RVB	191.342		- 14.800	176.542				
Opdracht Voorzien in IT	185.382		- 27.668	157.714	1.453	1.451	33.901	27.157
waarvan SSO DMO/OPS	60.638		- 9.000	51.638				
Bekostiging Wetenschappelijk onderzoek	62.468		2.193	64.661	719	719	719	719
Bijdrage aan de NAVO	28.350		- 949	27.401	326	2.426	826	1.826
Reserve valuta- schommelingen			40.000	40.000				
Programmaontvang- sten	161.783	0	27.423	189.206	14.923	- 5.077	- 10.177	- 5.477
- Verkoopopbreng- sten groot materieel (strategisch)	113.186		16.100	129.286	5.700	- 2.200	- 2.200	- 2.200
- Overige ontvang- sten materieel	25.800			25.800	9.223	- 2.877	- 7.977	- 3.277
- Verkoopopbreng- sten infrastructuur (strategisch)	8.950		11.100	20.050				
- Overige ontvang- sten infrastructuur	11.977		223	12.200				
- Overige ontvang- sten IT, WOO en NAVO	1.870			1.870				

Voor dit artikel worden mutaties met een grootte van € 10,0 miljoen of meer toegelicht.

Toelichting op de verplichtingen

De verplichtingen op investeringen zijn bijgesteld met een bedrag van € 92,7 miljoen als gevolg van het aanpassen aan de budgettaire kaders van de investeringsplannen en de kasschuiven. Daarnaast zijn de verplichtingen voor Voorzien in infrastructuur met € 40,6 miljoen omlaag bijgesteld door de gewijzigde boekingsystematiek naar aanleiding van de beleidslijn vastgoed. Als gevolg van de beleidslijn vastgoed wordt het eigenaarschap bepalend voor de vastlegging van het investeringsdeel bij huurkoopconstructies. De verplichting instandhouding vastgoed Kromhoutkazerne is al in 2016 op dit artikel verplicht. Hiermee vervalt de jaarlijkse (afname) verplichtingen.

Toelichting op de uitgaven

Opdracht Voorzien in nieuw materieel (€ 136,2 miljoen)

Het budget wordt per saldo verhoogd met € 136,2 miljoen. Dit wordt met name veroorzaakt door een herschikking tussen de categorieën Voorzien in nieuw materieel, Voorzien in infrastructuur en Voorzien in IT (€ 143,5 miljoen). Daarnaast is het budget verhoogd met de uitgekeerde prijsbijstelling (€ 13,2 miljoen), doorwerking van de hogere verkoopopbrengsten (€ 19,3 miljoen) en de toegekende eindejaarsmarge (€ 14,0 miljoen). Om het budget in lijn te brengen met de uitgavenplanning van de investe-

ringsbehoefte nieuw materieel is er een kasschuif van € 69,0 miljoen naar 2018 gerealiseerd.

Opdracht Voorzien in infrastructuur (€ – 16,5 miljoen)

Het budget is per saldo gedaald met € 16,5 miljoen. Het betreft enerzijds hogere uitgaven door onder andere de overloop naar 2017 van uitgaven die in 2016 niet tot betaling zijn gekomen (€ 65,0 miljoen), de doorwerking van de hogere ontvangsten als gevolg van de aantrekkende vastgoedmarkt (€ 11,1 miljoen) en de invoering van de beleidslijn vastgoed in 2016 (€ 36,1 miljoen). Als gevolg van de beleidslijn vastgoed wordt het eigenaarschap bepalend voor de vastlegging van het investeringsdeel bij huurkoopconstructies. Hierdoor is het investeringsdeel van de Kromhoutkazerne (€ 35,4 miljoen in 2017) en het Nationaal Militair Museum (€ 5,1 miljoen in 2017) overgeheveld van de exploitatie naar de investeringen. Anderzijds betreft het lagere uitgaven doordat de uitgaven voor het Plein Kalvermarktcomplex (€ 4,5 miljoen in 2016) overgaan van de investeringen naar de exploitatie omdat daar geen sprake is van eigendom. Voorts is, om het budget in lijn te brengen met de vastgoedbehoefte, een kasschuif van € 56,0 miljoen naar 2018 gerealiseerd en heeft een herschikking (€ 73,5 miljoen) plaatsgevonden van Voorzien in infrastructuur naar Voorzien in nieuw materieel waarbij het budget in de jaren 2020 en 2021 wordt opgehoogd.

Opdracht Voorzien in IT (€ – 27,7 miljoen)

Het budget Voorzien in IT wordt verlaagd met een bedrag van € 27,7 miljoen. Dit betreft met name een herijking van het budget vanwege vertragingen, waarbij het budget zodanig wordt gefaseerd dat het aansluit bij het verwachte kasritme.

Reserve valutaschommelingen (€ 40,0 miljoen)

In 2016 is budget voor het opvangen van valutaschommelingen van € 40,0 miljoen toegevoegd aan de begroting van Defensie. In 2016 is hiervan geen gebruik gemaakt. Via de eindejaarsmarge is dit budget toegevoegd aan de begroting van 2017.

Toelichting op de opbrengsten

Verkoopopbrengsten groot materieel (strategisch) (€ 16,1 miljoen)

De raming is verhoogd met € 16,1 miljoen. Dit wordt met name veroorzaakt doordat de opbrengsten voor de verkoop van het wagenpark van niet-operationele dienstauto's zijn doorgeschoven van 2016 naar 2017 (€ 19,3 miljoen).

Verkoopopbrengsten infrastructuur (strategisch) (€ 11,1 miljoen)

Onder andere als gevolg van de aantrekkende vastgoedmarkt zijn de verwachte inkomsten gestegen met € 11,1 miljoen.

Beleidsartikel 7 Ondersteuning krijgsmacht door Defensie Materieel Organisatie

Artikel 7 Ondersteuning krijgsmacht door Defensie Materieel Organisatie (bedragen x € 1.000)

	ontwerp- begroting 2017	Mutaties via NvW, ISB, motie en amen- dementen	Mutatie 1e suppletoire begroting 2017	Stand 1e suppletoire begroting 2017	mutatie 2018	mutatie 2019	mutatie 2020	mutatie 2021
Verplichtingen	830.335		- 11.771	818.564	13.533	13.647	13.874	13.716
Uitgaven	830.335	0	- 11.771	818.564	13.533	13.647	13.874	13.716
Waarvan juridisch verplicht	%			63%				
Programma-uitgaven	365.671	0	- 15.735	349.936	4.148	4.062	4.190	7.255
Opdracht Logistieke ondersteuning	365.671	0	- 15.735	349.936	4.148	4.062	4.190	7.255
- Gereedstelling	266.784		- 11.605	255.179	4.148	3.893	4.002	4.608
- Instandhouding	98.887		- 4.130	94.757	0	169	188	2.647
Apparaatsuitgaven	464.664	0	3.964	468.628	9.385	9.585	9.684	6.461
Personele uitgaven	185.732	0	- 149	185.583	4.858	4.952	4.989	4.990
- waarvan eigen personeel	176.032		- 5.949	170.083	658	4.952	4.989	4.990
- waarvan externe inhuur	9.700		5.800	15.500	4.200			
Materiële uitgaven	278.932	0	4.113	283.045	4.527	4.633	4.695	1.471
- waarvan IT; bijdrage aan SSO DMO/OPS	181.442		2.375	183.817	2.462	2.462	2.484	2.262
- waarvan IT; Overig	43.137			43.137				
- waarvan overige exploitatie	52.534		1.738	54.272	2.065	2.171	2.211	- 791
- waarvan overige exploitatie; bijdrage aan SSO Paresto	1.819			1.819				
Apparaatsontvang- sten	43.433		4.476	47.909	- 24	- 24	- 24	- 24

Voor dit artikel worden mutaties met een grootte van € 5,0 miljoen of meer toegelicht.

Toelichting op de uitgaven

Gereedstelling (€ - 11,6 miljoen)

De verlaging van het budget met € 11,6 miljoen bij gereedstelling wordt met name verklaard door het verwerken van de overschrijding in 2016 van € 17,6 miljoen van het beleidsartikel 7. Daarnaast is € 5,4 miljoen prijsbijstelling toegekend.

Beleidsartikel 8 Ondersteuning krijgsmacht door Commando Diensten Centra

Artikel 8 Ondersteuning krijgsmacht door Commando Diensten Centra (bedragen x € 1.000)

	ontwerp- begroting 2017	Mutaties via NvW, ISB, motie en amen- dementen	Mutatie 1e supplettoire begroting 2017	Stand 1e supplettoire begroting 2017	mutatie 2018	mutatie 2019	mutatie 2020	mutatie 2021
Verplichtingen	1.162.083	- 100	15.834	1.177.817	- 11.672	- 12.271	- 13.214	- 13.855
Uitgaven	1.162.083	- 100	15.834	1.177.817	- 11.672	- 12.271	- 13.214	- 13.855
Waarvan juridisch verplicht	%			83%				
Programma-uitgaven								
Opdracht Dienstver- lenende eenheden – <i>Gereedstelling</i> – <i>Instandhouding</i>								
Apparaatsuitgaven	1.162.083	- 100	15.834	1.177.817	- 11.672	- 12.271	- 13.214	- 13.855
Personele uitgaven	513.566	0	24.590	538.156	19.136	17.875	18.160	17.203
– <i>waarvan eigen personeel</i>	504.007		17.999	522.006	17.178	17.167	17.498	16.541
– <i>waarvan externe inhuur</i>	118		3.560	3.678				
– <i>waarvan overig; attachés</i>	9.441		3.031	12.472	1.958	708	662	662
Materiële uitgaven	648.517	- 100	- 8.756	639.661	- 30.808	- 30.146	- 31.374	- 31.058
– <i>waarvan bijdrage agentschap RVB (huisvesting en infrastructuur)</i>	236.781		2.000	238.781				
– <i>waarvan huisves- ting en infrastructuur overig</i>	110.993		- 36.282	74.711	- 37.715	- 35.522	- 36.444	- 36.224
– <i>waarvan overige exploitatie</i>	264.824	- 100	25.089	289.813	6.283	5.340	5.070	5.166
– <i>waarvan bijdrage door SSO Paresto (catering)</i>	28.797			28.797				
– <i>waarvan overig; attachés</i>	7.122		437	7.559	624	36		
Apparaatsontvang- sten	75.866		6.242	82.108	7.592	11.322	11.892	11.892

Voor dit artikel worden mutaties met een grootte van € 10,0 miljoen of meer toegelicht.

Toelichting op de uitgaven

Personele uitgaven (€ 24,6 miljoen)

Het budget personele uitgaven is gestegen met € 24,6 miljoen. Deze stijging wordt onder andere veroorzaakt door de ontwikkeling van de pensioenpremies en sociale lasten (€ 7,8 miljoen) en de loon- en prijsbijstelling op attachés (€ 2,1 miljoen). Verder is de capaciteit van de bewakings- en beveiligingsorganisatie tijdelijk verhoogd als gevolg van de vertraging in de afstoting van het vastgoed (€ 6,0 miljoen). Ook zijn er diverse kleine uitbreidingen van het personeelsbestand zoals loopbaanbegeleiders, financiering van een militaire adviseursfunctie bij de Permanente Vertegenwoordiging VN en extra personeel voor de NLDA ten behoeve van specifieke KMar opleidingen (€ 3,7 miljoen).

Huisvesting en infrastructuur overig (€ – 36,3 miljoen)

Het budget is gedaald met € 36,3 miljoen. Dit wordt met name verklaard door de invoering van de beleidslijn vastgoed in 2016. Dit betekent dat het eigenaarschap bepalend is voor de vastlegging van het investeringsdeel bij huurkoopconstructies. Hierdoor is het investeringsdeel van de Kromhoutkazerne (€ 35,4 miljoen in 2017) en het Nationaal Militair Museum (€ 5,1 miljoen in 2017) overgeheveld van de exploitatie naar de investeringen. De uitgaven voor het Plein Kalvermarktcomplex (€ 4,5 miljoen in 2016) gaan over van de investeringen naar de exploitatie omdat daar geen sprake is van eigendom.

Overige exploitatie (€ 25,5 miljoen)

De verhoging van het budget met € 25,5 miljoen wordt onder andere veroorzaakt door de toegekende prijsbijstelling (€ 8,9 miljoen). Ook is het budget met € 10,0 miljoen verhoogd voor nazorg na missies uit het BIV. Verder is er een ophoging van € 4,7 miljoen voor de hogere eindheffing voor de werkkostenregeling als gevolg van hogere verstrekkingen en vergoedingen aan het personeel in 2016.

Niet-Beleidsartikel 9 Algemeen

Artikel 9 Algemeen (bedragen x € 1.000)

	ontwerp- begroting 2017	Mutaties via NvW, ISB, motie en amen- dementen	Mutatie 1e suppletoire begroting 2017	Stand 1e suppletoire begroting 2017	mutatie 2018	mutatie 2019	mutatie 2020	mutatie 2021
Verplichtingen	95.717	0	- 2.622	93.095	1.699	1.433	1.411	1.418
Uitgaven	95.717	0	- 2.622	93.095	1.699	1.433	1.411	1.418
Programma-uitgaven	95.717		- 2.622	93.095	1.699	1.433	1.411	1.418
Subsidies en bijdragen	30.086		1.692	31.778	442	443	434	435
Bijdrage NAVO en internationale samenwerking – waarvan voorzie- ning Very High readiness Joint Taskforce	52.588		- 8.527	44.061	773	771	772	772
Overige uitgaven	13.043		- 10.000 4.213	0 17.256	484	219	205	211

Voor dit artikel worden mutaties met een grootte van € 2,0 miljoen of meer toegelicht.

Toelichting op de uitgaven

Bijdrage NAVO en internationale samenwerking (€ – 8,5 miljoen)

Het budget is gedaald met € 8,5 miljoen. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door het uitkeren van € 10,0 miljoen aan de Defensieonderdelen voor de Nederlandse deelname aan de *Very high Readiness Joint Task Force* (VJTF) voor 2017.

Overige uitgaven (€ 4,2 miljoen)

In totaal is € 4,2 miljoen toegevoegd aan dit budget. Dit is het gevolg van het overhevelen van budget van 2016 naar 2017 dat bestemd is voor het RIVM-onderzoek naar Chrom VI & CARC (€ 4,2 miljoen).

Niet-Beleidsartikel 10 Centraal Apparaat

Artikel 10 Centraal apparaat (bedragen x € 1.000)

	ontwerp- begroting 2017	Mutaties via NvW, ISB, motie en amen- dementen	Mutatie 1e suppletoire begroting 2017	Stand 1e suppletoire begroting 2017	mutatie 2018	mutatie 2019	mutatie 2020	mutatie 2021
Verplichtingen	1.580.732	8.000	26.800	1.615.532	11.875	15.733	13.236	17.641
Uitgaven	1.580.732	8.000	26.800	1.615.532	11.875	15.733	13.236	17.641
Apparaatsuitgaven	1.580.732		26.800	1.615.532	11.875	15.733	13.236	17.641
Personele uitgaven	1.562.644	8.000	22.400	1.593.044	5.185	8.934	11.337	15.729
– waarvan eigen personeel	144.687		3.382	148.069	2.963	2.882	326	334
– waarvan externe inhuur	3.564		1.390	4.954				
– waarvan pensioe- nen en uitkeringen	1.262.391	8.000	16.014	1.286.405	725	4.702	9.758	14.232
– waarvan wachtgel- den, inactiviteitswed- den en SBK-gelden	152.002		1.614	153.616	1.497	1.350	1.253	1.163
Materiele uitgaven	18.088		4.400	22.488	6.690	6.799	1.899	1.912
– waarvan overig	17.364		4.400	21.764	6.690	6.799	1.899	1.912
– waarvan bijdrage aan SSO Paresto	724			724 0				
Totaal ontvangsten	41.055		1.693	42.748	-7	-7	-7	-7

Voor dit artikel worden mutaties met een grootte van € 10,0 miljoen of meer toegelicht.

Toelichting op de uitgaven

Personele uitgaven (€ 22,4 miljoen)

Het budget is in totaal met € 22,4 miljoen verhoogd. Het betreft onder meer € 6,7 miljoen voor de aanvullende compensatie van het AOW-gat. Voor de aanvullende compensatie van het AOW-gat is daarnaast nog eens € 0,7 miljoen in 2017 oplopend naar € 9,5 miljoen in 2022 toegevoegd vanuit artikel 12 Nominaal en Onvoorzien. Voorts is vanuit het BIV € 2,8 miljoen uitgekeerd voor het vullen van functies bij de Bestuursstaf van uitgezonden militairen. Door het kabinetsbesluit is verder € 10,4 miljoen aan dit artikel toegevoegd ter compensatie van de ABP premiestijging en de ontwikkeling in sociale werkgeverslasten. Tot slot wordt € 2,1 miljoen overgeheveld voor arbeidsvoorwaardelijke zaken, waaronder een ingeboekte besparing op de Uitkeringen Gewezen Militairen (UGM) als gevolg van het langer nadienen door militairen (€ 1,8 miljoen).

Niet-Beleidsartikel 11 Geheime uitgaven

Artikel 11 Geheime uitgaven (bedragen x € 1.000)

	ontwerp- begroting 2017	Mutaties via NvW, ISB, motie en amen- dementen	Mutatie 1e suppletoire begroting 2017	Stand 1e suppletoire begroting 2017	mutatie 2018	mutatie 2019	mutatie 2020	mutatie 2021
Verplichtingen	5.389	0	79	5.468	79	79	79	79
Geheime uitgaven	5.389		79	5.468	79	79	79	79
Totaal uitgaven	5.389		79	5.468	79	79	79	79

Niet-Beleidsartikel 12 Nominaal en Onvoorzien

Artikel 12 Nominaal en Onvoorzien (bedragen x € 1.000)

	ontwerp- begroting 2017	Mutaties via NvW, ISB, motie en amen- dementen	Mutatie 1e suppletoire begroting 2017	Stand 1e suppletoire begroting 2017	mutatie 2018	mutatie 2019	mutatie 2020	mutatie 2021
Verplichtingen	52.407	100	47.670	100.177	47.154	41.836	37.137	32.660
Loonbijstelling								
Prijsbijstelling								
Nader te verdelen	52.407	100	47.670	100.177	47.154	41.836	37.137	32.660
Onvoorzien								
Totaal uitgaven	52.407	100	47.670	100.177	47.154	41.836	37.137	32.660

Toelichting op de uitgaven

Op dit artikel zijn de effecten verwerkt van de eindejaarsmarge (€ 166,2 miljoen), de loonbijstelling (€ 73,7 miljoen), de compensatie van de ABP premiestijging (€ 33,9 miljoen), de prijsbijstelling (€ 49,5 miljoen) en de mutaties in het kader van de jaarovergang (€ 42,7 miljoen). Vervolgens is uitgekeerd aan de Defensieonderdelen: de compensatie ABP premiestijging en de gewijzigde sociale werkgeverslasten (€ 47,2 miljoen), de prijsbijstelling (€ 33,5 miljoen), compensatie eigen huishouding (€ 19,5 miljoen) en de overlopende posten en oplossen interne knelpunten (€ 42,7 miljoen).